

* קיצורי * ביאורי * ליקוטי *

האלשיך הק'

פרקי אבות

פֶּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הָבָא, שְׁנַיִמָּר וְעַמָּה פֶּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מְטַעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְפָּאֵר.

א: בשום לב: אל אומרו לעולם הבא, ולא אמר בעולם הבא!

ב. מה ענין החלק הזה? ויותר היה צודק יאמר זוכים לעולם הבא!

ג. הראיה שמביא באומרו ועמך כולם צדיקים וכו', שאדרבא מענין הכתוב יראה (הכוונה, באם) כשהם כולם (יהיו) צדיקים (אזי) ירשו ארץ, אך לא שיחויב יהיו כולם צדיקים, (כאשר אמר התנא כל ישראל יש להם וכו'), שאם כן (שיחויב ויוכרח שיהיו צדיקים, אזי) בטלה הבחירה?

ד. יקשה בין לאשר אמר פל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, בין על הפסוק עצמו שאומר ועמך כולם צדיקים, שהרי כמה רשעים יש בכל דור!

ה. אומרו נצר מטעי, מה הוא הנצר? ומה הם מטעיו יתברך?

ו. שאפי' יראה (הפי נצר כו') בלתי מקושר אל האמור (כל ישראל יש להם חלק כו')!

ז. אומרו מעשה ידי להתפאר, כי אם הוא על הנצר הנזכר למה תחלה קראו נצר הבלתי נעשה בידים ואחר כך קראו מעשה ידי? ואם הוא דבר אחר מה עניינו פה?

ח. מה הוא התפארת (להתפאר) הזה? ואימת הוא, שבו יתפאר?

אך הדבר הראשון שיפול לב אדם עליו הוא לומר אל יתייאש איש מלזכות לעולם הבא כי הלא דע כי כל ישראל יש להם בעצמם חלק לזכות בו לעולם הבא, היא הנפש הרוחנית, כי היא חלק אלוה ממעל, שהיא תתקנה עד יזכה לעולם הבא, ושיעור הענין כל ישראל יש להם בעצמם חלק הוא חלק אלוה ממעל לבא לעולם הבא כו'. (ובזה

נתיישב קושיא א. לעולם הבא, ולא אמר בעולם הבא!

וקושיא ב. מה ענין החלק הזה? ויותר היה צודק יאמר זוכים לעולם הבא!)

או יהיה בזה שיראה הרוואה בחינות מחולפות לאישי ישראל יש חשקה נפשו בתורה ויש בצדקה ויש בגמילות חסדים וההיקש ביתר מצות וגם בתופשי התורה יהיה חילוף זה חושק בתורה וזה במשנה וזה בתלמוד וזה באגדה וזה במעשה מרכבה ומה נשתנו זה מזה.

אך הנה ידענו מרבתינו ז"ל, כי כל הנפשות אשר התעתדו לבא בעולם עד סוף כל הדורות שם במעמד הר סיני היו ושם נמצאו, וכל נפש ונפש מישראל יש לה אחיזה בתורה זה בבחינת חלק מצוה זו, וזה בזולת וההיקש בכל השאר. וכל אחת מהנה בחלק שאחזה בו הוא תקונה ואושרה לקנות בו חיי העולם הבא. וכמאמר רבותינו ז"ל על פסוק ונות בית תחלק שלל כי התורה הנקראת נות בית חילקה חלק לכל הנפשות כמבואר אצלנו במקומו.

וכוונת התנא לומר, אל (יסתפק ואל) יקשה לאיש (האם, ואיך, יזכה אל) השגת העולם הבא. כי הנה (עוה"ב) ידמה לעיר שסביבותיה דרכים רבים אין מספר ובכל אחד ילך איש עדיה. כן בכל דבר שיאחז צדיק, הוא דרכו ללכת לעולם הבא, כל אחד בבחינת חלק נפשו, ומאליו חושק בעולם הזה, בצריך (הנצרך אל מה ששייך) אל המתייחס אליה (אל דרכו ובחינתו) כי הוא חלקו לבא אל עולם הבא. וזהו אומרו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שהוא לבא בחלק ההוא לעולם הבא. ועל כן לא אמר בעולם הבא. (ובזה נתיישב באופן ב' קושיא א. לעולם הבא, ולא אמר בעולם הבא! ובאופן ב' קושיא ב. מה ענין החלק הזה? ויותר היה צודק יאמר זוכים לעולם הבא!)

והביא ראיה שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ שהיא ארץ העליונה שירוששתה עולמית. ושמה תאמר (קושיא ד' הנ"ל) איך יתכן יהיו כל ישראל (ועמך כולם) צדיקים והלא כמה וכמה רשעים בעולם לזה? אמר נצר מטעי וכו', לומר, אל תתמה, כי אם יש בלתי צדיקים כעת, הלא לא יבצר

מהיות (שרשו) צדיק (שסכ"ס יביאו לכך בפועל) כל איש ואיש מישראל. כי אם הם עכורים וטמאי חלאת עון עתה, (אעפ"כ) הנה הנפש להיותה מנצר מטעיו יתברך העליונות אשר האציל ונטע, כנודע מחכמי האמת על פסוק ישבעו עצי ה' וכו', וגם חומרו מוכן ליתקן, אחר, שמראשיתו כשעבר עפרו וברא את אדם, שמשם כולנו, להיותו (אדה"ר) מעשה ידי, (ומאחר שכולנו מאדה"ר מעפר מעשה ידי לכן כאו"א) גם כן מעותד להתפאר הנפש והחומר הנזכר, מחלאתם, יש (ממנו) עודנו (ישוב ויתקן) בחיים, ויש (שיתקן) על ידי גלגולים, עד אשר יטהר ויהיה צדיק. (ובזה נתיישב קושיא ה. נצר מטעי, מה הוא הנצר? ומה הם מטעיו יתברך? וקושיא ו. יראה (הפי נצר כו') בלתי מקושר אל האמור (כל ישראל יש כו')!)

וקושיא ז: מעשה ידי להתפאר, כי אם הוא על הנצר הנזכר למה תחלה קראו נצר הבלתי נעשה בידים ואחר כך קראו מעשה ידי? ואם הוא דבר אחר מה עניינו פה? ומיישב ומבאר שנצר סובב על הנשמה ומעשה ידי על הגוף, שבעת התיקון יתקנו יחדיו)

נמצא שהטיב אשר דבר באומרו, כלם צדיקים, כי כן הוא, בהמשך הזמן, שכולם מתקדשים ומטהרים עד יהיו צדיקים, לבלתי ידח ממנו נדח, ויובטחו ליתקן ולהתפאר, על ידי מה שלכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, כמדובר: (ובזה נתיישב קושיא ג. הראיה שמביא באומרו ועמך כולם צדיקים וכו', שאדרבא מענין הכתוב יראה (הכוונה, באם) כשהם כולם (יהיו) צדיקים (אזי) ירשו ארץ, אך לא שיחויב יהיו כולם צדיקים, (כאשר אמר התנא כל ישראל יש להם וכו'), שאם כן, בטלה הבחירה? ומיישב, שהבחירה היא לבחור איך יגיע לעולם הבא, וכמה יסבול עד וכו' אבל אין לבחור שלא יגיע לעוה"ב. ככתוב לא ידח, כי הרי שורש ישראל משם.

וקושיא ח: מה הוא התפארת (להתפאר) הזה? ואימת הוא, שבו יתפאר?

או יאמר נצר מטעי וכו'. כמאמרם ז"ל: למה צדיקים דומים בעולם הזה? לאילן שהוא נטוע במקום טהרה, ונפו נוטה במקום טומאה. נקצץ נפו, נמצא כולו במקום טהרה. שהוא כי הנפש שבאדם שורשה בחיים נטועה בקדושה הגדולה והנוף הוא הגוף שהוא נוטה במקום טומאה הוא העולם הזה נקצץ ומת הגוף נמצא כל הנפש במקום

טהרה. כי החלק אשר נתפשט אל תוך הגוף נתפשט וחזר אחר הכל.

ונבא אל הענין אמר, הלא אמרתי כי עמך כולם צדיקים שהוא כמדובר שלא ישקוט הוא יתברך עד שכל אישי ישראל יהיו צדיקים כי חושב הוא יתברך מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, ולא בלבד יתקן את החומר כי אם, גם את הנפש, כי הנה נצר מטעי שהוא הגוף של המטעות הם של נפש ורוח ונשמה שהן שלש מטעות, אשר נטע ה' שורשם למעלה כאשר נשא המשל אל אילן שנטוע במקום טהרה ונופו נוטה למקום טומאה, כי המטעות הן שלשת חלקי הנפש, והנצר שלהן, הוא הנוף, שהוא הגוף, עם היות שהוא נשאר ונקצץ במקום טומאה, עם כל זה, למה שהוא מעשה ידיו יתברך, כמו דאת אמר נעשה אדם שגבלו בידיו יתברך על כן גם שיראה שהוא נקצץ ומת וכלה בעפר, אל יאבד! כי-אם, מוכן הוא להתפאר כי על ידי המות יותך בארץ כזהב תוך כור עד תום חלאת זוהמת נחש ויצא אחר כך זך ובהיר להתפאר בו הוא יתברך שגם מה שברא מן העפר נודרך עד היותו כרוחני ממש וזהו נצר מטעי מעשה ידי להתפאר: (ובזה נתיישב באופן ב' קושיא ו. נצר מטעי, מה הוא הנצר? ומה הם מטעיו יתברך?)

ונתיישב באופן ב' קושיא ו. יראה (הפ' נצר כו') בלתי מקושר אל האמור (כל ישראל יש כו')! ונתיישב באופן ב' קושיא ז: מעשה ידי להתפאר, כי אם הוא על הנצר הנזכר למה תחלה קראו נצר, (מטעי) הבלתי נעשה בידים ואחר כך קראו מעשה ידיו? ואם הוא דבר אחר מה עניינו פה? ומיישב שמטעי סובב על הנשמה ונצר של מטעי על הגוף שהוא מעשה ידי. וקושיא ח: מה הוא התפארת (להתפאר) הזה? ואימת הוא, שבו יתפאר?

ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

הנה ידוע מאמר רבותינו ז"ל בגמרא למה צדיק דומה בעולם הזה לאילן שהוא נטוע במקום טהרה ונופו נוטה למקום טומאה נקצץ נופו נמצא כולו במקום טהרה וכו'. והוא כי נפש כל איש ישראל למעלה נטועה בשורשה העליון וגופו הוא הגוף נוטה למקום טומאה הוא בעולם הזה נקצץ נופו שנסתלק הגוף נמצא כולו במקום טהרה כי גם חלק הנפש אשר הוא בגוף נמשך אחר

השורש למקום נטעתה שהוא מקום טהרה.

ונבא אל הענין והוא כי בא להשיב על קושיא שמקשים בני אדם כי אחר שהצדיקים הם בעולם העליון באור החיים את ה' אלהיהם מה בצע להושיבם הוא יתברך פה אל העולם הזה לעתיד לבא. אמנם הן אמת כי מרום וקדוש תשכון נפש הצדיק למעלה, אך למה שהוא יתברך אינו מקפח שכר שום בריה על כן גם את הגוף אשר טרח בעולם הזה עם הנפש לא יניחנו ריקם הוא יתברך. על כן ישוב יביאהו ויטעהו הוא יתברך בעולם הזה משובח ומפואר זך האיכות כאשר היה אדם (הראשון) טרם יחטא, והותר. ויבוא בו חומר מגזע כל אחד משורשיו שהם שורשי הנפש הרוח והנשמה ויעשה אותם לאחדים ויתנהו בגוף להשתעשע בו עם ה' בעולם הזה אך שורש כל בחינה מהם, לעולם (ועד) יעמוד למעלה בשורשו העליון.

וזה ענין הכתוב: והוא, כי אחרי אומרו כי ה' יהיה לך לאור עולם שהוא בעולם הזה, אמר: הלא כמו זר יחשב בעיניך לומר: מה לצדיק עוד טובה מהיותה נטועה למעלה במקורה! ומה לה עוד לעצבים שיגרשוה מבית תענוגיה מהיכל מלכו של עולם להלבישה בחומר עפר מן האדמה? דע איפוא כי הנה ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ העליונה כי עיקר נפשותם רוחם ונשמתם שמה ישארו בבית תענוגיהם. וזהו לעולם יירשו ארץ, אך נצר מטעי שהוא ענף מחובר ממטעי, הם נפש ורוח ונשמה, שהם מטעותיו יתברך שנטועים במקום טהרה הקדש העליון, נצר וענף מהמטעות ההם וגם מעשה ידי הוא הגוף שהוא מעשה ידיו מאז צבר עפר מן האדמה ועשה את האדם בידיו כביכול, אשר נתעבר על ידי חטא אדם (הראשון) אשר עשה עתיד להתפאר כאשר היה טרם יחטא אדם (הראשון) וכמו שאמרו רבותינו ז"ל שלא חסרו ממנו כי אם זיוו וחיוו וקומתו ויתעבר חומר וזו יתפאר על ידי שובו אל העולם הזה וזהו ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ היא ארץ העליונה כי שם ישארו קבועים יורשים אותה אלא שנצר

מטעי מעשה ידי להתפאר מה לעתיד למען גם הגוף יזכה לאושר גדול ורב כמדובר.

ואמר עוד הקטן יהיה כו' אחרי אומרו כי יפארו ה' באיכות כאמרו מעשה ידי להתפאר אמר כי גם יבורכו בכמות כי הקטן יהיה לאלף כו'. ולא יהיה הריבוי על ידי המשך זמן רב כי אם אני ה' בעתה אחישנה את ההטבה הזאת. והנה אמרו רבותינו ז"ל זכו אחישנה לא זכו בעתה. והנה אם כן מהראוי היה יאמר אחישנה בעתה. ואפשר לומר כי בעתה הוא ודאי שלא יבצר ממנו, אך אחישנה הוא ספק שהוא אם יזכו על כן הקדים הודאי תחלה.

או מעין זה כי היות בעתה הוא כשלא זכו שאז עושה למען שמו אך אחישנה הוא למענו ועל כן אמר אני ה' כלומר למה שאני ה' עושה למען שמי הוא בעתה וגם שלא למען שמי שהוא למענכם אחישנה. ויתכן לפי דבריהם כי מתחילה הזכיר שני הקיצין ואמר ועמך אם יהיו כלם צדיקים לעולם יירשו כלם ארץ שהוא אם יזכו ואם לא יזכו כלם רק נצר מטעי שהם הנשאר בציון וכו' שהוא בזמן שלא זכו שיהיו אחד מעיר כו' עם כל זה מעשה ידי להתפאר באיכות וגם בכמות כי אם מעט יהיו ארבה אותם כי הקטן יהיה לאלף וכו' וזה שאני אומר אני ה' הוא בעתה ואשר אמרתי ועמך כולם צדיקים וכו' שהוא אם זכו מעצמם הוא כי אחישנה קודם אל עתה שהוא הקץ והוא כי על מאי דסליק מיניה אמר בעתה ועל מאי דפתח ביה אמר אחישנה.

או שיעור הכתובים, ועמך כולם צדיקים שהוא דור שכולו זכאי לעולם יירשו ארץ בין בכמות בין באיכות כי כל אחד בין מצד נפשו שהוא נצר מטעי שבעולם העליון ובין מעשה ידי שהוא הגוף שהוא מעשה ידי באדם הראשון כמו דאת אמר נעשה אדם שכל הגופים נמשכים ממנו ליקרא מעשה ידיו יתברך גם הוא עתיד להתפאר וגם באיכות כי הקטן יהיה לאלף כו' ואל יפלא בעיניכם, כי אני ה' בעתה שהוא בעת קץ שבלעדי לא יהיה בעתה, גם אחישנה קודם אל העת. כי אשר כח לו לעשות בעתה, יכול להחישנה.